

Елин Пелин

Престъпление

Ето. След три години скитане по чужбина Липо пак се връщаше в село. Бос, с тесни стражарски панталони, попукани от напора на едрите му бедра, по риза – кирлива, залепена като мушама на плещестата му потна снага, рошав и нечист, с орфана сламена шапка на главата, той – двадесетгодишен момък – изглеждаше много по-стар. Липо върви покрай Искъра полека-полека, с ръце, метнати като ветрила на голямата тояга, препречена през плещите. Босите му крака тежко пухат в дебелия мек като брашно прах по нажежения от слънцето път и вдигат цели облаци.

Пътят на прищевки се вие из хубавия пролез на реката и ту полазва върху плочестите нанагорници, ту се спуща край песьчливите брегове. Наоколо се вдигат високи върхове и гори, облечени в зелено. В синьото небе над тях се спряло юлското слънце и пече, та гори. В задухата между баирите реката тежко диша хладина, немирно се мята, негодува и бърза към полето да си откъдне нашироко.

Всички тия места бяха познати на Липо, но той ги заминаваше като чужденец и не чуваше даже шума на реката, покрай която някога заедно с баща си пасеше селските говеда. Той вървеше тежко и бавно към ония гористи баири пред него, зад които беше селото им, и мислеше за майка си, наскоро починала, за баща си и за сестра си, която остави дете, а ще завари мома за женене.

– Ех – въздъхна тон, – нищо не могах да им занеса! Изгубих си годинките! Няма какво! Като ида в село, ще се стегна мъжки. Ще работим нивите, както трябва, и пак ще се съвземем... Да се поотплати веднаж старият – оттам нататък не ме е страх...

И Липо мечтае как ще си направят нова къща, с градина зад нея, как ще се ожени за най-хубавото момиче в селото, какви хубави дрехи ще ушие нему и на баща си. Как всеки празник, щом чукне първо клепа-ло, той ще ходи в черква с булката си и ще пали свещ пред новата икона, която сам ще поръча да направят. Всички хора ще ги поздравяват, ще им завиждат и ще им се чудят! Всичко е занаят. – На какви занаяти се не залавя Липо! Полицейски става, боклукчия става, слуга става, спирач става – и не можа да спечели. Ама миналото учи човека. Той знае вече как трябва да се живее.

При едно кладенче в гората Липо се отби да почине и полегна на гръб под горската сянка. През клоните на дърветата се виждаше небето. Зелените букви листа полека си играеха с лъчите на слънцето, наоколо подхвъркаха птички, гукаха гълъби и всичко това лъжеше мечтите на Липо като някога, когато беше дете и обичаше малката Николина.

Из гъстаката запращяха сухи съчки и се чу рязка кашлица. При кланденчето, без пътека, слезе дребен, сух петдесетгодишен човек със селски потури, с мундир и шапка на горски стражар и с пушка на рамо.

– Добър ден – поздрави той Липо със слаб глас и пак закашля силно.

– Я... тате! Ти ли си бе? – изправи се Липо.

– Синко!... Липо! – едва можа да продума горският стражар, като позна сина си. – Идеш си, а?

В душата на тоя прост, болнав човек извря една силна и топла струя от любов и милост, събирана с години, и задуши гласа му. Липо, засрамен и някак виновен, не смееше да погледне баща си в очите, а само премятеше една сламка в ръцете си и не знаеше какво да каже. Баща му седна срещу него, сне шапката и въздъхна:

– Е, синко, рече да се прибереш вече, а? Не си му избрал времето!

– Защо, тате? – попита гузно Липо и закъса сламката със зъбите си.

– Защо? Останахме без волове... Няма с какво да се работи. Кравата умря. Еша и дадох пощо-защо на чорбаджията, та прихванахме там малко... Вързах си ръцете...

– Затова ли стана горски?

– Станах – какво да се прави!... Сега стана кмет оня вълк, та ме предума. За него служа. Триесет лева ми е заплатата на месец, ама само десет вземам, ония прихващаме на сметка... Скитам по горите по цял ден и мисля, мисля – главата ще ми се пукне... Какво бях, какво станах!

Старецът наведе прошарената си глава към земята и млъкна. Гласът му се откъсна като на плач. Суха кашлица зацепи гърдите му.

Липо погледна баща си и му стана жално. Искаше му се да каже нещо добро, нещо утешително, да го насърчи, но той не знаеше какво, не намираще думи.

– Тоя проклет мундир стяга душата ми, синко, задушва ме... Не съм си на нивата вече... Ех! – въздъхна старецът. Гласът му трепереше и издаваше сърцето, което плачеше. Лицето му беше бледо и страдалческо.

– Гледай си работата, тате... Такива са времената, какво ще правиш? Полека-лека всичко ще се оправи. Ето ме на – здрав съм. Ще се стегна на работа и ще надвием. Човек, като вземе да се окайва и да мисли, остави... Не трябва да се боим...

– Ех, синко, синко! – въздъхна бащата. – С какво ще работиш, с голи ръце не може... Прогни ми ралото под стряхата. И нему червеят яде сърцето, като и на мене...

– Какво и да е, тате, ама не трябва толко да се отчайваш... Имаш дена най-последно... Малко надежда имай в нас... Аз, Ивка... нали сме здрави. От що се боиш? – заговори Липо да утеши баща си, но старецът се не обърна и да го погледне. Той седеше с наведена глава, с очи, устремени в земята, и сякаш не чуваше думите на сина си и не намираше в тях ни сила, ни горещина, ни утеха.

– Ивка, викаш ти, а? – каза той като в просъница след дълго мълчание. – Ако знаеш ти какъв срам тури тя на лицето ми!

Липо вдигна глава и погледна уплашено баща си. Почернялото му от слънцето лице преbledна като на трескав. Очите му се отвориха широко и учудени. Той прехапа устни и почака да чуе това, което баща му не доизказа. Но старият не проговори.

– Какво има, а? – попита нетърпеливо Липо.

– Срам ме е да ти кажа, сине! отговори бащата, без да погледне сина си. – Не смея пред хората да изляза... Трудна е... И това дочаках...

Като чу това, Липо се изправи, сякаш дигнат от някоя пружина, и скръцна със зъби:

– Аз знам от кого е! Синът на оня вълк, дето ни яде... Нено е това... чух нещо аз...

– Женен човек, и на! Съсипа ни честта! Сега не знам какво да правя! – каза с тъга старецът и остана се така неподвижен. – Слаб съм, не мога да се боря с тях. Ех, синко, ти по-добре не ходи в село! Не мож живя ти там от хорски присмехи, от думи. Ще туриш бела на главата си. По-добре върни се в града и живей, както можеш, па тука нам господ да ни е на помощ!

– Съд, съд за такива!... Да не прощаваш, тате, всичко да продадеш, ама да не прощаваш... Ако има право, да го тикнат в затвора да се сплуге. Ако не, аз сам ще вляза в затвора, но това няма така да оставя! – рече разтреперан от гняв Липо и се удари по широките голи гърди.

– За такива съд няма, синко... Съди го, прави го каквото щещ, пак той прав ще излезе. Рекох днес да сляза долу на пътя и да го причакам, стягаше коня да иде в града, та пак да му приказвам, да я дене някъде, че не мога да я гледам – рече старецът и метна пушката на рамо да върви.

Липо помисли, помисли, погледна баща си, който вече тръгваше, и го спря:

– Не, тате, ти си иди в село, па кротувай. Аз ще ида в града да се допитам до някой адвокат и тогава ще видим.

– Ех, синко – въздъхна бащата, – ние сме хванати в серкмето и

колкото повече шаваме, толко повече се заплитаме... С кои очи ще тръгна аз по съдилищата за такива работи?

– Ти слушай какво ти казвам, тате. Аз главата си ще заложа за тая работа. Върни се в село, след два деня пак тук ще се срещнем.

Бащата постоя, помисли, па махна с ръка, въздъхна и възви из пътеката за към село. Прегърбавен, грохнал и дрипав, той с мъка се запровира из гъстаката и сухата кашлица пак зацепи гърдите му. Липо дълго гледа след него, па се хвърли на земята по очите си и зариде с глас.

Когато той стана, слънцето беше отскочило от пладнина и силно прижижаше. Даже птичките бяха се смълчали в гората. Нито листец трепкаше по дърветата. Само Искърът долу еднообразно шумеше.

Липо изтри мокрите си очи, пийна водича от кладенчето, зема тоягата си и тръгна обратно из пътеката, по която дойде. Като излезе из гората, той се спря и погледна надолу. От срещния връх се спущаше пращен път и се простираше покрай реката като платно. По него бавно слизаше конник и пееше.

Липо се спусна по урвата надолу, спря в шубраците край пътя и притаи дъх. Той позна, че това е Нено, когото баща му щеше да среща. Той в миг забрави всичките съдилища на света и душата му кипна за отмъщение.

И когато Нено наближи, той изскочи внезапно на пътя, хвана му коня за юздите и извика силно, като обезумял:

– Слизай!

Нено се уплаши. Красивото му червено лице пребледня. Той остана като закован на коня и не можеше да познае Липо.

– Слизай! – повтори Липо разтреперан. Нено покорно скочи от коня. Той помисли, че неговият нападател ще му иска пари, затова извади дълга кожена кесия и я хвърли пред него. Тя падна тежко в праха, извънтя и гайтанът ѝ се проточи на пътя като влечуго. Липо се наведе, хвана я за края, замахна с нея и тъй силно удари слияния Нено по главата, че той падна.

Тогава Липо заслага по главата му тежки удари с голямата си тояга, бързо и силно, като че трепеше змия. Нено не шавна. Главата му стана на пита. По пътя и по дрехите на Липо пръскаше кръв и месо, но той, упоен от отмъщение, не обръщаше внимание на това, а все удряше, удряше и удряше...

Кончето беше избягало далеч, настръхнало гледаше страшната сцена и цвилеше.

Искърът, задушен в тоя маранлив пролез, немирно се биеше в

Престъпление

бреговете, шумеше, негодуваше и бързаше към полето да си отдъхне нашироко.

КРАЙ

© 1904 Елин Пелин

Публикуван за пръв път в Разкази, т. I, 1904, с. 174–180. С немногобройни промени в следващите издания на Разкази, т. I, особено в Разкази, т. I, 1912, и с нови поправки включен в СИ¹, 1938.

Промени в текста на Разкази, т. I, 1912: зачеркнато е (запазеното в прави скоби): „[обичаше малката] си другарка [Николина].“ Към края на разказа първоначалният текст е: „Той помисли, че неговия нападател ще му иска пари, затова извади кисията си и я хвърли пред него. Тя падна тежко в прахът и иззвънтя. Липо се наведе, хвана я...“ Текстът от Разкази, т. I, 1912, остава впоследствие непроменен. – По-съществени промени при включване в СИ, 1938: баштата на Липо вместо „45–50 год.“ е „петдесетгодишен“. Преработен е и един от последните абзаци, който в Разкази, т. I гласи: „Липо се спусна по урвата надолу, спря в шубраците на пътя и притаи дъх. Той позна, че това е Нено, когато [тъй!] щеше да среща баща му и душата му се запали. Той за миг забрави всичките съдилища на света и намисли да отмъсти сам.“ Другите поправки са чисто езикови и в препинателните знаци.

Сканиране, разпознаване и редакция: Ивет Костова, 2008

Публикация:

Елин Пелин. Съчинения, том I – Разкази 1901–1906

Редактор: Светла Гюрова

Издателство „Български писател“, 1972 г.

ДПК „Димитър Благоев“ – София

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5271>]

1. Съчинения на Елин Пелин. Под редакцията на Т. Боров, С., к-во „Хемус“, т. I, 1-о изд. 1938